

En husmand fra Tømmerby

Andreas Kristensen (1845-1899)

I 1891 udkom "Husmand Andreas Kristensens Levnedbeskrivelse". Det lille skrift på 21 sider fik forfatteren på egen bekostning trykt på Thisted Amts Tidendes Bogtrykkeri. Det mest iøjnefaldende ved Andreas Kristensens beskrivelse er; at han i løbet af 25 år boede over 30 forskellige steder og prøvede lidt af hvert.

I det følgende uddrag er bl.a. udeladt et længere afsnit om et ophold i Vendsyssel. Artiklen indledes med en lille biografi, der er udarbejdet af Gudrun Kaspersen og Ingvar Jakobsen.

Andreas Kristensen, med tilnavnet Esdal, blev født i Højstrup, Tømmerby sogn, d. 7. juli 1845. Hans forældre var husmand Christen Kristensen Bundgård og hustru Karen Pedersdatter, kaldet Esdal. Faderen døde allerede den 20. januar 1859, kun 49 år gammel. Andreas Kristensen gik i skole i Tømmerby hos lærer Peder Christensen Myrup, der fra 1852 til 1856 var egnens rigsdagsmand, valgt i Bjerget Kredsen. Andreas var, som han selv skriver, tidligt ude at tjene, og det gik ud over hans skolegang. Som afgangskarakterer fik han i opførsel mg, men i kundskaber kun g minus.

Andreas Kristensen blev konfirmeret i Tømmerby kirke d. 15. april 1860. Han blev gift som 20 årig i samme kirke d. 19. september 1865 med Elna Nielsdatter, der var født i Sverige 1837. Hun kom fra Kollerup sogn d. 10. maj 1859 for at tjene hos mejeristen på Selbjerggaard. I 1861 opholdt hun sig i Klim, for her fødte hun i januar måned sønnen Carl Frederik Nielsen, døbt i Klim kirke d. 3. marts. I kirkebogen står:

„Moderen ugift Elna Nielsdatter, tjenende på Selbjerg gård, indtil maj 1860. Havde ved barnefødslen ophold i Klim, udlagt som barnefader, tjenestekarl Lars Johnsen i Kaldborg, Gøttrup Sogn.”

Den 25. januar 1865 fik Elna Nielsdatter endnu en søn, Niels Christian Kristensen. Som barnefader anføres Andreas Kristensen, som ifølge kirkebogen i Tømmerby vedgår sig faderskabet og vil give barnet sit navn. Endvidere fortæller kirkebogen, at pigen for otte år siden kom fra Sverige og nu bor sammen med barnefaderen i Chr. Nielsen Jungs hus i Tømmerby. Kort tid efter giftede parret sig, og i kirkebogen tilføjes, at bruden har børn både med brudgommen og tidligere.

Parret flytter meget rundt i de følgende år, men ved folketællingen i 1890 bor de på Tømmerby Hede, hvor han betegnes som husmand og arbejdsmand. Andreas Kristensen døde i Tømmerby Kær d. 2. januar 1899 og blev begravet på Tømmerby kirkegård d. 9. Han blev da betegnet som slagter i Tømmerby Kær.

Levnedbeskrivelsen i uddrag.

Jeg er født i Højstrup, Tømmerby Sogn, i Aaret 1845. Min Fader hed Kristen Bundgaard og min Moder Karen Kristensdatter; de vare meget fattige, idet de kun ejede et lille Hus uden Jord i nævnte By.

I min Barndomstid maatte jeg gaa meget alene hjemme, da min Fader og Moder vare nødsagede til at gaa ud paa Arbejde for at tjene det fornødne til vor daglige Føde og Klæder; af den Grund blev min Skolegang meget forsømt, hvilket siden har været mig til stor Skade, da Livet har budt mig at tage fat paa saa mange forskellige Forretninger. Tidlig kom jeg ud at tjene mit Brød, thi allerede som 7 Aars Dreng tiltraadte jeg min første Tjeneste, og da jeg var 12 Aar gammel, mistede jeg min Fader.

Fra 14 Aars Alderen maatte jeg sørge for mig selv, men det gik ikke altid bedst, da jeg af Naturen var en meget vild Krabat, og da jeg kom i 19 Aars Alderen, tænkte jeg allerede paa at blive gift, hvilket ogsaa lykkedes for mig, da jeg var 20 Aar; men da havde vi rigtignok 2 Børn.

Det kneb svært med at holde Bryllup, og det blev af den Grund heller ikke meget, vi satte overstyr derpaa, da vi ikke havde mere, hverken af Penge eller Tøj, end vi maatte laane. Min Kone maatte sælge sin sorte Kjole for at faa den første Dyne til en Seng; men vi skulde ogsaa have Husly.

Den første Plads, vi havde, var hos Jens Jung i Tømmerby. Der sad vi til Leje en Vinter, men vi vare 2 Familier om en Stue; det var ikke rart. Saa om Foraaret flyttede vi til en Mand i Langvad, som hedder Jens Kristian Nielsen, som vi ogsaa skulde bo i Stue sammen med; der blev vi kun en Maaned. Derpaa flyttede vi til min Moder i Tømmerby; der kunde vi af flere Grunde ikke blive, og vi vare ogsaa der kun en Maaned.

Nu var det umuligt for mig at faa noget Hus til Leje, og jeg maatte derfor gaa til Sogneraadet; dette havde et Hus, som stod tomt, og det gav de mig Lov til at flytte ind i for det første; det var jo strængt for unge Folk. Nu boede vi der til næste Foraar, saa lejede jeg et Hus i Tømmerby af Kr. Jakobsen og Kr. Pedersen. Det var en meget daarlig Hytte, thi der var kun en Stue og ikke en Gang Skorsten paa Huset. Jeg skulde give 6 Rigsdaler i Husleje om Aaret, men det værste var, jeg skulde betale 3 Daler, før jeg flyttede i Huset, og dem havde jeg nær aldrig faaet fra paa den lille daglige Fortjeneste. Dog fik jeg dem omsider, og glade vare vi over atter at kunne faa Tag over Hovedet, om end det kun var daarligt.

Imidlertid imødegik vi nu en meget trang Tid; jeg skulde nemlig paa Sessionen om Efteraaret, og der blev jeg udkreven til Marinesoldat, og den første April blev jeg indkaldt. Med Tjenesten gik det dog en Del heldigere, end jeg havde ventet; jeg meldte mig nemlig som Fyrbøder og kom til at tjene 24 Kr. om Maaneden; den hele Tjeneste varede kun 4½ Maaned, dog det kunde jo ogsaa være længe nok, da jeg havde Kone og 3 Børn, som ventede paa mig derhjemme i det fattige Hus.

Vi vedbleve nu at bo der om Vinteren, men saa kom jeg til at tænke paa, at det kunde være rart selv at eje et Hus og lidt Ejendom til, men desværre, Penge havde jeg aldeles ingen af, og der maatte nødvendigvis Penge til, dersom jeg skulde faa mit kjæreste ønske opfyldt.

Paa samme Tid var Bjerget Sparekasse bleven oprettet, og da jeg hørte, at det nærmest var for Smaafolk, at Kassen var oprettet, saa tænkte jeg strax, at der maatte man kunne blive hjulpet; men mindst tænkte jeg paa, hvad jeg skulde døje, før jeg fik en Kavtion.

Jeg havde imidlertid kjøbt et Hus i Langvadbjærge, hvorpaa der strax skulle udbetales 100 Kr. Langt om længe lovede en Mand mig at være Kavtionist for det halve, og saa sagde han, at jeg skulde hilse en anden Mand fra ham og bede ham, at de i Fællesskab skulde kavtionere; men han sagde nej, han kunde ikke forsvare det for sin Familie. Det kunde jeg ikke godt forstaa, da Manden ingen Børn havde og var en velstaaende Mand; men ligemeget, jeg maatte gaa med den Besked. Jeg gik nu til en anden Mand og sagde ham, hvordan Sagerne stode sig, men der fik jeg det Svar: Du kunde have kommet til mig først, nu vil jeg ikke.

Dermed gav jeg mig fortabt, men dog blev der Raad. Den Mand, som først havde lovet at hjælpe mig, fik selv en Mand til at kavtionere for den anden halve Sum, og nu fik vi Pengene, hvorpaa jeg og min Familie med største Glæde kunde flytte ind i det Hus, som vi kaldte vort eget, om vi end havde laant alt, hvad vi havde givet derfor.

Skjönt jeg var fattig, saa spillede jeg dog ufortrøden. Første Aar byggede jeg 10 Alen til Husets Ende, og andet Aar kjøbte jeg et Stykke Hede til 400 Kr., og snart fik jeg en stor Del opdyrket, men jeg kom ogsaa til at skylde 800 Kr., en ikke ubetydelig Sum paa en saadan lille Ejendom.

I Vendsyssel havde jeg en Søster, som var gift, og de havde en Gaard der paa 1½ Skp. Hartkorn, men grundet paa for smaa Omstændigheder kunde min Søster og Svoger ikke blive der længere. Han skrev nu til mig om at komme derned at købe deres Gaard. Jeg syntes ikke, at det var noget for os, som var saa fattige, men nok en Gang blev jeg opfordret til at komme derned, og jeg rejste saa de 17 Mil paa mine Ben, og Bestemmelsen blev nu, at jeg skulde overtage deres Gaard.

Jeg rejste saa hjem til Kone og Børn og fortalte, hvad sket var, at nu skulde jeg til at være Gaardmand. Jeg solgte saa mit Hus og alt, hvad vi havde, undtagen Seng- og Gangklæder, og da havde vi 300 Kr. i Behold. Derpaa rejste jeg med Familie efter Vendsyssel til for at overtage vor Gaard. Det var først i December Maaned. Vi havde 2 Børn den Gang, 2 var døde.

Saa, nu fik vi at vide, hvad det var at være Gaardfolk; jeg havde jo prøvet at være Husmand. Manden hentede os 3 Mil borte. Da vi kom paa ½ Mill nær Gaarden, kom der Bud, at vi endelig maatte sørge for at faa en Sæk Tørv med, da der ikke var Spor af Ildebrændsel i Huset.

Men det var endda ikke det værste; der var næsten ingen Tag paa Husene, og Væggene laa for største Delen paa Jorden. Besætningen paa Gaarden bestod for Tiden af 2 Heste, 1 Føl og 3 Køer. Foder var der nu ikke meget af, saa Besætningen kunde snart være stor nok; der var nemlig blot et Fag i Laden, som der var Foder i, og det var Havre, men da jeg skulde til at se til der, var Toppen pisket af det. Der havde nemlig været Avktion paa Gaarden lige efter Høsten, saa der var næsten hverken Korn eller Foder, og Kreaturerne var af en meget ringe Slags; den ene Hest skød jeg, og Føllet solgte jeg for 64 Kr., en Ko slagtede jeg, og en Ko satte jeg hen paa Foder; saa bestod Besætningen af en Hest og en Ko, og vi var Gaardfolk, „tænk ved det”.

- - - -

Derpaa flyttede vi til et Hus i Utterup ved Sundby, som jeg havde forpagtet og skulde give 50 Kr. for for et halvt Aar, som jeg maatte betale forud. Se der var vi kun en Maaned, de 50 Kr. var altsaa borte. Vi var jo fremmede, og Fortjenesten var lille, hvorfor vi blev enige om at rejse til vor Fødeegn igjen. Jeg havde den Gang en Hest og Vogn tillige og saa endelig den Gang saa mange Penge, at vi kunde komme dertil igjen, hvor vi var kommen fra; dog ikke til vort gamle Hus, men derimod gjaldt Rejsen den Gang til „Seldalhirs”, som er beliggende i umiddelbar Nærhed af Selbjerggaard i Han Herred og ejes af en og samme Mand. Det var rigtignok ingen fin Lejlighed, vi der fik, thi Stuen, som vi skulde bo i, havde kort før været brugt som Faaresti, og dog havde den gode Ejer ikke saa meget som ladet en Kalkbørste passere Væggene, før jeg flyttede ind. Der boede vi i 6 Uger, saa blev jeg dog kjed af at være der, skjönt Lejen ikke var ret stor; men hvad, der kunde jo heller ikke forlanges ret meget af en saadan Stue (eller Sti). Derpaa flyttede jeg til et Hus i Højstrup (uden Jord), hvor vi saa var om Vinteren, skjönt det ikke var bedre, end hvor vi sidst kom fra. Om Foraaret flyttede vi derfra uden at eje i Øre, men skyldte derimod 20 Kr. bort.

Nu efter at have siddet til Leje paa 4 forskjellige Steder, talte jeg med min Kone, om det ikke kunde være rart endnu en Gang at faa et Hus kjøbt og være Ejer af (skjönt jeg ingen Ting havde). I en ubenævnt By boede en Mand, med hvem jeg var lidt i Familie, og som havde Penge. Han henvendte jeg mig til for at faa ham med ud at købe et Hus og tillige laane mig nogle Penge, hvilket han ogsaa lovede mig. Derpaa fulgtes vi ad ud paa Handelen, hvor vi kjøbte et Hus i Lund ved Bjerget. Jeg skulde modtage det til 1ste Maj og skulde betale 300 Kr. ved Indtrædelsen, men da Dagen kom, at jeg skulde flytte ind, glemte Manden at komme med Pengene, og han kom heller ikke med dem siden.

- - - -

Saa solgte vi Huset om Foraaret og betalte vor Gjæld, og da den var betalt, var jeg alligevel Ejer af 50 Kr. Saa om Foraaret lejede jeg en Bygning i Fjerritslev, hvor vi skulde give 125 Kr. i Husleje om Aaret. Saa gav jeg mig til at være Øltapper. Jeg begyndte smaat, det var jeg jo nødsaget til, men saa hjalp P. Vestergaard, Fjerritslev, os. Han skaffede os alle de Flasker, vi behøvede, og en Del Øl fik vi paa Kredit. Men der var mere tilbage. Jeg manglede baade Kasser, Maskine og Befordring; men vi fik det altsammen alligevel. Da vi havde alt i Orden, skyldte jeg alligevel blot 1800 Kr. bort. Men alt gik godt; vi tjente Penge nok i en halvanden Aars Tid. Men saa var der 2 Mænd, som ogsaa begyndte med Ølhandelen. Saa var vi færdig, for det var ikke det eneste, at de solgte en Del, men de satte ogsaa Bajerne ½ Øre ned i Prisen, og det er meget i den Forretning.

Nu var vi snart færdig igjen, men værst var det, at vi havde kjøbt den Bygning, vi boede i, som vi skulde give 4000 Kr. for. Jeg tog nemlig til Tømmerby og kjøbte et Hus med Bageri i, som jeg gav 2400 Kr. for. Saa havde vi 2 Huse. Nu maatte der handles. Vi solgte den Bygning i Fjerritslev uden Tab. Men 700 Kr. var vi gaaet tilbage fra Avgust til sidst i Februar. Nu var vi færdig med vor Ølhandel. Derpaa flyttede vi til Tømmerby, hvor jeg nu skulde til at være Bager uden Penge som sædvanlig. Jeg

fik en Bagersvend, og vi fik ogsaa begyndt at bage, men det varede ikke mere end 2 Maaneder, saa stoppede vi med det.

Nu maatte jeg ud paa Handelen igjen. Jeg kom til at bytte med en Smed i Fjerritslev. Saa fik jeg en Smedie, men den syntes jeg ikke bedst om. Jeg vidste aldrig, hvad jeg skulde gjøre; saa lod jeg det indrykke i Aalborg Stiftstidende, at jeg havde en Smedie til Salg. Jeg havde strax en Smed fra Aalborg, som havde vundet en Del Penge i Lotteriet, og han købte Huset.

Vi flyttede derpaa til Tømmerby, hvor vi satte os til Leje i et Hus. Vi havde nu 300 Kr., da vi var kommen til Tømmerby, men de maatte jo ikke ligge stille; jeg maatte ud paa Handelen igjen. Jeg gjorde derpaa en Rejse til Himmerland; jeg tænkte der at skulle have fundet en Plads, men det lykkedes ikke for mig.

Jeg rejste nu hjemefter igjen. I Fjerritslev Kro kom jeg til at tale med en Karl fra Øster Svendstrup, som kiørte Dagvogn dernede i Han Herred. Jeg kom saa med ham hjem, og vi kom til at handle om Dagvognen og Hestene, som jeg nu ogsaa fik købt, men paa de Betingelser, at han ikke maatte kjøre Dagvogn i 5 Aar. Men nu var der en anden Mand, som før havde kjørt Dagvogn, og han begyndte nu strax igjen; han satte 4 Heste i Gang, saa nu var vi 2 Mand om Fortjenesten. Hvorvidt den Mand, jeg havde købt Dagvognen af, var i Kompagni med den anden Mand, vil jeg lade være usagt; men en Ting var vist, at jeg var færdig med min Dagvognskjørsel. Jeg var heldig, at jeg ikke havde faaet min Kone med hened. Nu var vore Penge snart forbi igjen, thi Dagvognen var alt for dyrt købt, naar jeg skulde sælge den strax igjen, og der var jo ikke andet for mig at gjøre.

Nu købte jeg et Hus uden Jord i Tømmerby, naturligvis paa Kredit; men der holdt jeg ikke af at være ret længe. Saa byttede jeg det bort og fik et nyt Hus uden Mur, men det skulde flyttes bort. Jeg havde længe tænkt paa, at der maatte være en god Plads for en Kjøbmand ude paa Selbjerggaards Hede, og vi fik med meget Besvær Huset flyttet dertil, skjønt vi havde 1 Mil at kjøre det. Men ikke hermed færdig. Der var hverken Mur, Loft eller Guly, og vi trængte til at faa Laan gjort i Kreditforeningen. Jeg husker ikke rigtig, hvordan det gik til, at vi kom saa vidt, at vi kunde være i Huset. Men jeg husker godt, at en Dag kom „Tømmerby Post“, Karl Kristensen, kjørende til os, og min Kone og jeg var ikke rigtig godt tilpas i vor nye Stilling. Han spurgte mig nu ad, hvad vi fejlede, hvorpaa jeg sagde, at nu havde vi nok faaet Huset saa langt, at vi

kunde være i det, men det var umuligt for os at faa det færdig. Karl Kristensen sagde strax, at i Morgen maatte jeg komme til ham, og følge med til Øsløs, saa kunde jeg faa, hvad jeg manglede. Skjønt jeg den Gang skyldte ham 48 Kr., saa var han dog flink imod os.

Vi fik saa Huset færdig. Ejendommen, der kun bestod af Bakker og Dale, fik jeg jævnet og indhegnet med Dige og plantet flere Hundrede Træer. Nu vilde vi jo saa til at handle, dog blot Høkerhandel, men hvor var Pengene, vi skulde bruge dertil? Vi havde jo ingen. Jeg gik saa omkring og fik en Del Aktier, og paa den Maade fik jeg saa begyndt at handle. Men jeg vil godt tilstaa, at vi var alt for dumme begge to til at drive saadan Forretning. Jeg byggede 10 Alen til Huset siden.

Saa købte jeg et Hus i Tømmerby, som jeg saa flyttede derfra og byggede til det Hus ved Langvad, som vi nu boer i. Men det mærkeligste er, at disse 2 Huse, som vi har flyttet og sammenbygget her paa dette Stykke Hede, er mine Forældres og min Farbroders Huse.

Ja, nu vil jeg ønske, at vi kunde blive her, til Vorherre kalder os herfra. Der er maaske mange, der kan tænke, at jeg har handlet for Fornøjelse; men naar en Mand kommer i Omstændigheder, vil han jo gjerne hjælpe sig ud af det igjen paa bedste Maade.

Vi kunde jo have været mange Sorger foruden, dersom vi havde sat os i et Hus uden Jord. Men det kan jeg nu ikke tage mig Ro til. Mit Liv er nu en Gang blevet til at handle og tumle omkring i Verden, snart som Landmand, snart som Øltapper, som Dagvognskusk, som Kjøbmand, som Skytte, som Fisker, som Bager, og nu som Slagter i mine Forældres Hus ved Langvad, hvor vi for Tiden har 2 Kreaturer. Nu er det min oprigtige Mening at blive her, saa sandt det er mig muligt. Vi har rigtignok megen Gjæld paa det, men Folk har altid været gode imod os, især her i min Fødeegn. Men dem, vi har haft mest Støtte af, naar det har kneben mest, er Jakob Larsen, Tømmerby, Karl Kristensen, Tømmerby, Jens Badstue Nielsen, Fuglsang, og Jens Kristian Skaarup, Kjærup. Disse Mænd glemmer vi aldrig. Der er mange flere, som har hjulpet os og maaske vil hjælpe os igjen en anden Gang.

Med disse Ord sender jeg denne lille Bog ud i Verden med vor oprigtige Tak til alle dem, som har hjulpet os. Og jeg tror nok, at enhver Læser vil indrømme, at vi har døjet meget i disse 25 Aar, vi har været gifte. Vi har haft 5 Børn, hvoraf 4 er døde. Jeg er nu 45 Aar og min Kone 54 Aar.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1998, side 109-114).